

xī. 5753 - 315 / 1938-39 - 1939. v. 24 - i. t. áll. tud. i - egyhangy.
6008 - 231 / 1939-40. - 1940. v. 7. - ii. - " - - szlcs.

Molna közleg. Fejér m. 1909. ix. 22. ref.

Avatási áhlat: 913. / 1939-40.

Államtud. i

"vile".

v/17. B.

Rep: 1940. v. 17.

Bizálatos kiadvány:

Dr. Gyurcsányi Árpád

" ~~Jakab Gyula~~
Szekély Zoltán

professzor matematik.

Budapest 1940. május 7-én.

Barnai

e. i. délután.

A HÁZASSÁG ÉRVÉNYESSÉGE.

Irta:

Kalmár Lajos

Zavaros dolgot, de mivel
igyekeztél, elfogadom.

Debrecen 940 máj 14
A Kalmár Lajos.

Bizony zavaros, sokan értelmellen dolgot
fenti indokkal elfogadom. Kibővítés jelzésel

Debrecen. D. 940 május 16
Kalmár Lajos

T a r t a l o m:

- I. A házasságról általában.
- II. A házasság fogalma:
 - a./ római jog;
 - b./ Kálmán király törvénye;
 - c./ Gratian decretuma;
 - d./ a tridenti zsinat;
 - e./ II.József házassági pátense
- III. A házassági törvény előzményei.
/: kilencféle házassági jog :/
- IV. A házasságkötés H.T.szerinti érvényességi előfeltételei.
 - A. a n y a g i:
 - a./ kényszer;
 - b./ tévedés;

- c./ megtévesztés és cum grano salis
- d./ fejletlen kor;
- e./ kiskorúság;
- f./ cselekvőképtelenség;
- g./ rokonság és sógorság és végül a fennálló nem semmis házasság fennforgásának kizártsága.

B. alaki érvényességi
kellékek.

V. Nem létező házasság.

VI. A Zlinszky szerinti érvénytelenséget
szülő házassági akadályok

1. A házasulók személyére:

- a./ impotentia;
- b./ ordo és professio religiosa votum
solenne;
- c./ ligamen

- d./ conditio;
- e./ cognatio;
- f./ cognatio spiritualis /:Can 1042.
§ 2.-4 :/ és törvényes rokonság;
- g./ affinitas /:Can. 1042. §. 2.-2:/
- h./ Crimen /:Can.1042.§. 2.-5.:/
- i./ nőrablás és végül:
- j./ vallás különbség.

2. A házasuló felek megegyezésére nézve:

- a./ korhiány;
- b./ lelkiépség hiánya;
- c./ tévedés és:
- d./ erőszak.

3. A házasság módjára vonatkozó érvény-
telenséget szülő akadályok.

- a./ alattomos házasság;

b./ titkos vagy lelkiismereti;

c./ balkézre kötött házasság.

VII. Vegyes házasság.

- . -

Forrásmunkák:

- 1./ Reiner János: Az egyházi házasságkötési jog tanának kifejlődése. Bpest. 1908.
- 2./ Kossutány Ignác: Egyházjog. Bp. 1906
Ezen kévén, alig az III. kiadás.
- 3./ Zlinszky Imre: A magyar magánjog mai érvényében. Bpest. 1880.
Ez igen kévén, sem egyházi, sem polgári vonatkozású Franklin Társulat.
- 4./ Kováts Gyula: A házasságkötés Magyarországon egyházi és polgári jog szerint. Bpest 1883.
Eggenberger-féle könyvkereskedés.
- 5./ Kolosváry Bálint: Magánjog. Bpest. 1930.
Stádium kiadvány. III. kiadás.
- 6./ Dr. Márkus Dezső: A házassági jog és az anyakönyvi törvény kézikönyve. Bpest. 1895.

- 7./ Dr.Konek Sándor: Egyházjogtan kézikönyve. I.kötet. III.kiadás. Pest. 1871.
- 8./ Dr.Szladits Károly: A magyar magánjog vázlat. Bpest. 1917. III.javított kiadás. Griel Károly könyvkiadó vállalata.
- 9./ Dr.Raffay Ferenc: A magyar magánjog kézi könyve. Bpest. 1909. Benkő Gyula könyvkereskedése.
- 10./ Codex Iuris Canonici. Pii X. Pontifici Maximi Romae Typus Poliglottis Vaticanis MCMXVIII.
- 11./ Corpus Iuris Canonici. Augustae Pauciorum. MDCCXLV.
Ex Typographia Regia.

A házasság érvényessége:

A házasságról általában.

A családi és ezen keresztül a társadalmi életnek fundamentuma a házasság intézménye. Innen van az, hogy a ma fennálló társadalmi rendet lerombolni kívánók támadásaikat elsősorban a család, illetőleg annak alapja: a házasság ellen intézik.

A házasságkötés eredetileg a nőnek valóságos áruba bocsátása és megvétele volt. Így volt ez nálunk, magyaroknál is. Bizonyítják ezt: " a vőlegény" /: vevő legény :/ és az: "ara" /: ár :/ szavak is. A törvényes

hitbér /: dos legalis :/, -ami nem más, mint a nőnek törvényesen meghatározott ára - intézménye is a mellett szól, hogy a házasságkötés az adásvétellel volt kapcsolatos.

/: Hajnik: 297.lap :/.

*Er nem említi
források kor*

A házasságkötést a nő átadásának kellett követni s ettől az átadástól kezdve számított a házasság tényleges megkezdése.- A kezdeti korban tehát a házasság érvényességi kelléke: a nő tényleges átadása.-

Az átadásnál az egyház eleinte nem volt jelen. Később keresztül vitte azt, hogy a nő átadásánál jelen legyen.- Ha aztán a nő átadásánál jelen lehetett, ennél közreműködhetett, akkor ehhez mindjárt hozzákapcsolhatta az egyházi funkciók végzését is.

II. A házasság fogalma-

a./ A római jogban:

Modestinus, a nagy római jogász a házasság fogalmát így határozza meg:

"Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae, consortium omnis vitae, individua vitae consuetudo, divini ac humani iuris communicatio." /: Dig.XXIII. 2.1.:/

Valóban a házasság jogilag szabályozott s az élet egész tartamára szóló életközösség férfi és nő között.

A jogilag szabályozottságból következik, hogy az életközösségnek a házasságról szóló törvény /: 1894:XXXI.:/ szerint kell történnie, létesülnie, különben nem házasság.

b./ Kálmán király házassági törvénye:

Az egyház a régi házasságkötési formákkal szemben,-mint amilyen az a primitiv népeknél volt: nevezetesen a nőrablás, később a már említett adásvétel, más esetben a szülők megegyezése,- arra törekedett, hogy a felek kívánsága és egybehangzó akarata, a római jogban már régen érvényesülő consensus létesítse a házasságot.-

Érdekes megemlíteni, miszerint azzal, hogy a két fél egybehangzó akarata minő formában jelentkezék, az egyház nem sokat törődött.- A súlyt inkább arra helyezte, hogy az általa vallott házassági akadályok tiszteletben tartassanak meg, hogy a házasságot az ő tantételei szerint álljon fenn.-

Ez volt és maradt az egyház álláspontja jó-
részt a tridenti zsinatig.-

A házasságkötés formáját valójá-
ban a népek szokásai határozták meg.- Az
egyház csupán annyit kívánt, hogy a házasság-
kötésre irányuló akaratkijelentés olyan formá-
ban és módokkal történjék, hogy a bizonyítás
érdekében mások is tudomást szerezzenek arról.

Bár a jogi életnek éppen az egy-
ház színe előtt véghezmenő házasságkötéshez
nem volt köze, mert: „nincs is arra szóló is-
teni vagy új-testamentumi rendelkezés, amely azt
mondaná, hogy a keresztény házasság csak az
egyház színe előtt létesülhet”/: Kovács Gyula:
A házasságkötés Magyarországon egyházi és polgári
jog szerint. Budapest. 1883. 2. oldal :/, mé-
gis később már nem "ante portas ecclesiae" az

egyház kapuja előtt, hanem a templomban történt a házasságkötés, mert egyrészt a pap volt az a hiteles személy, aki a házasságot kötöttekről feljegyzést készített, ami által a bizonyosság biztosítva volt, másrészt az egyház által nyilvántartott házassági akadályok esetleges fennforgásáról /: közeli rokonság, fennálló házasság, stb.:/ a felek így könnyebben tudomást szerezhettek.-

c./ Gratian decretum

így rendelkezik:

" Aliter legitimum ~~non~~ fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem hebere videntur, et a quibus custoditur, uxor petatur, et a parentibus et propinquieribus sponsetur et legibus dotetur,

et suo tempore sacerdotaliter, ut mos est cum praecibus et obligationibus a sacerdote benedicetur... §.1.- Ita peracta legitima scitote esse connubia; aliter vero praesumta non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius, quam legitima coniugia esse, non dubitate, nisi voluntas propria suffragaverit, et vota succurrerint legitima."

A decretum tehát a házasság érvényességét a forma hiány miatt nem támadja meg, mivel nem mondja ki, hogy a házasság a forma hiányában nem áll meg.- Az áldásra nézve sem mond többet, mint azt, hogy ha az egyház által a házasságot megkezdésére előszabott ünnepélyesség elmarad, akkor a tilos viszony gyanúja áll elő, ami miatt persze a

jogilag érvényes házasság is megsemmisülhetett.

Kálmán király: de desponsatione coniugali in facie ecclesiae fienda-törvénye-
Gratián decretumának előbb idézett rendelkezéseinél jóval messzebb megy, bár Kálmán törvénye /: lib.2. c. 15 :/ /1100 - 1112-ből/ régibb eredetű Gratián /: 1141 - 1150-ből :/ decretumánál.-

De desponsatione coniugali placuit sanctae Synodo ut omnis coniugalis desponsatio, in conspectu Ecclesiae, praesente sacerdote; coram idoneis festibus, aliquo signo subarrhationis consensu utriusque fieret; aliter non coniugium sed opus fornicationis reputetur."

Kálmán király ezen törvénye:

1. az egyház és a pap /: praesente
sacerdote :/ elé viszi a házasságkötést;
2. ezenkívül - coram idoneis festibus
és

3. consensu utriusque fieret; míg a
másként keletkező házasság, non coniugium.-

Ezek tehát Kálmán törvénysinek a házasság
érvényességére előírt feltételei, melyek nél-
kül érvényes házasság nem jön létre.-

Csak a tridenti zsinat volt az
/: 1542. november 1. - 1563. február 5. :/
mely a házasságkötés érvényességi kellékévé
tette a Kálmán király által említett s főntebb
már megtalálható gondolatot oly formán, hogy
az ellenkező cselekvést érvénytelenséggel
sújtja: " Qui aliter, quam praesente parcho

vel ¹alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii~~is~~ licentia et duobus vel tribus festibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit prout eos presento decreto irritos facit et annullet."

A tridenti zsinat csak a pap
/: parochus :/ előtt-praesente parocho-tartja
a házasságot megkötendőnek, ami aztán az egy-
házon kívül is történhet. Kálmán király az
egyház és a pap /: sacerdos :/ elé viszi a
házasságkötést. Így a gondolat mindenestre
valamivel erélyesebb /: Kovács Gyula: A
házasságkötés Magyarországon. 7. oldal :/

A római katolikus egyházban a
tridenti zsinat eme határozata alapján, a re-

formált egyházakban pedig saját kánonaik alapján: a házasságkötés a lelkész előtt és két tanu jelenlétében szokott történni, amihez nálunk azon házasságkötési szertartás járult, hogy tudniillik a házasságkötő feleket megesketik.

A tridenti zsinatnak "Tametsi" decretumában foglalt azon elv, hogy:

- 1./ a pap előtt.
- 2./ mindkét fél jelenlétében,
- 3./ a megegyezés kijelentésével létrejött házasság érvényes, a reformáció után vitássá lett. Ugyanis felmerült az a kérdés, hogy a vegyes házasság csak a római katolikus, vagy a másik vallásfelekezet lelkésze előtt is köthető-e érvényesen?

A tridenti zsinaton a "pro#prius parochus" megszorítást ellenezték, egyrészt azon okból, mert a házasságot a felek kijelentése hozza létre, másrészt, mert az a reformáltaknak az egyházba való visszatérését igen megnehezíti.- Viszont a jogrend, a jogbiztonság mégis kívánatossá tette a ~~consensu-~~nak valamilyen formához kötését. Így ott, ahol a "t~~ametsi~~" végzés ~~kivétel~~ meg nem történt, érvényesnek tekintetett a házasság, ha bármilyen módon bizonyítani tudták a ~~maritalis~~ ~~consensu~~st.

e./ II. József házassági pátense.

Nálunk a kötelező polgári házasságot meghonosító 1891:XXXI. törvénycikk meg-

alkotása előtt a II. József pátense szerinti házasságkötési mód az, amely szerint a polgári jog házasságkötési módja fennáll. - *Amor hony*

nem ale fenn

A pátens idevágó 29. §-a a következő:

"Clementer, nihilominus declaramus vos non quolibet expressum consensum pro^Tsufficienti ad contrahendum matrimonium agnoscere, sed pro substantia contractus matrimonii, et conditione inevitabiliter necessaria statuere, ut mutuus in matrimonium consensus praesente parcho, pastore aut popa, in cuius parochia vel districtu spondi resident, praesentibus item duobus testibus exprimatur, eo tamen parochis, pastorebus vel popis admissio, ut hi loco, pastorebus sui alium etiam nomine suo matrimonio

ineundo interfuturum constituere possint.-

Ez a házasságkötés lényegét szintén abban látja, ha a felek az illetékes közeg előtt a házasságkötésre irányuló akaratukat kijelentik.

Itt tehát a házasság érvényességének feltételei:

1. Az illetékes közeg jelenléte.
„A feleknek tehát illetékes papra, lelkészre kell szert tenniök minden áron, amit úgy tehetnek, ha előbb majd ott, hol nem fog az illetékes pap hiányzni, megtelepednek.”

/: Kováts Gyula: A házasságkötés. 70. oldal:/

„A jelenlét pedig nem lehet akár-milyen, mert az esetleges vagy ép akarata el-lenére történő jelenlét nem elégséges. Az il-letékes közeg tehát legalább is olyan tekintet alá esik, mint az ünnepélyességi tanu, akit

hogy valaminél részt vegyen, erre a célra fel kell hívni, vagyis a kieroőszakolt tanuskodás nem lehet érvényes, nem jöhet számításba, aminek mind az ellenkezője áll az általános egyházi jog szerint.

2./ A kihirdetést illetőleg, ez alól való felmentést, mint a házasság érvényességi feltételét, a házasságkötő feleknek mulhatatlanul ki kell eszközölniök.

3./ Az egyházi jog a feltétel alatt való házasságkötést megtűri, a polgári jogban ellenben a feltételes házasságkötés kizárt. /: Kováts Gyula: A házasságkötés 76. oldal :/.

III.

A házassági törvény előzményei.

A házassági törvény megalkotását megelőző időben Magyarországon nyolc, illetve kilenc-féle házassági jog volt érvényben.

A római katolikus egyháznak külön házassági jogrendszere volt. Ehhez járult a II. József-féle házassági pátenst, mely bár visszavonatot, mégis a magyarországi két evangélikus hitfelekezetre nézve /: református és ágostai hitvallású evangélikus :/ továbbra is alkalmazásban maradt. Az erdélyi reformátusoknak és evangélikusoknak saját házassági joguk volt.- Ugyancsak külön házassági joguk

volt az *mitamioschuk* is. Az 1855-ben nemzeti egyházakká alakított görög keletiek által átvett szerbiai, illetőleg romániai egyházi törvények szintén külön házassági jogrendszert tartalmaztak.- Ha ehhez a zsidók házassági jogát hozzászámítjuk, akkor azt kell mondanunk, hogy a házassági jogrendszerünk a kötelező polgári házasságot meghonosító 1894~~31~~ előtt, igen bonyolult és sokféle volt.

A Házassági Törvény szerint:

a házasság megkötésének törvényes vagy törvénytelen volta dönti el, hogy a házasság érvényes-e vagy érvénytelen? /:Raffay: A magyar házassági jog. 94. oldal :/.

A házasság jogügylet lévén, anyagi és alaki kellékei vannak. A Házassági Törvény azonban az anyagi és alaki érvényességi

kellékek valamelyikének megtartása nélkül létrejött házasságot nem tartja semmisnek magában véve, mint az az általános magánjogban van, hanem a semmis házasságot is, megszűnése előtt csak akkor lehet semmisnek tekinteni, ha semmiségi perben annak nyilvánították. A megtámadható házasságot pedig megtámadás esetében is megszűnése előtt érvényesnek kell tekinteni mindaddig, míg megtámadási perben érvénytelennek nem nyilvánították. A: 61.§.

1. bekezdés:/. *Er most egybevettem.*

A./ A házasságkötés anyagi érvényességi kellékei azok, amelyek a házasulók szabad beleegyezésére vonatkoznak.

Tehát:

- a./ kényszer,
- b./ tévedés,
- c./ megtévesztés.

Erck. az érvényesség kellékei.

Ezek mellett anyagi érvényességi kellék még az, hogy tudniillik a felek köthessenek házasságot vagyis, hogy elháríthatatlan "bontó", helyesen érvénytelenséget szülő házassági akadály ne állja útját a házasságkötésnek.-

Az akadályoknak általában "gátló" vagy "tiltó" és "bontó" megkülönböztetése ^{szokásos} ~~szükséges~~. Ez a megkülönböztetés azonban nem helyes, mert a magyar házassági törvény szerint a házassági bontó ok azt az okot jelenti, amely miatt az érvényes házasságot megszüntetni lehet. Helyesen tehát úgy mondhatjuk: "bontó akadály" = érvénytelenséget szülő házassági akadály. Amit pedig "tiltó" vagy "gátló" akadálynak neveznek, az a házassági tilalom. Ezekszerint tehát a "tiltó" vagy "gátló" akadály helyesen: "házas-

sági tilalom" az, amely a házasságra lépést gátolja ugyan, de ha a tilalom ellenére a házasság mégis megkötöttet, az azért nem válik érvénytelenné, míg a "bontó", helyesen érvénytelenséget szülő házassági akadály fennforgása esetén a házasság érvénytelenné válik.

a./ A kényszer nem más, mint a szabad beleegyezést kizáró körülmény. Kényszer alatt a házassági jogban fenyegetéssel előidézett alapos félelmet értjük.-

b./ A tévedés miként a kényszer is, szabad beleegyezést kizáró körülmény. Ez ugyanis kizárja a házasságkötési akaratnak befolyástól mentes szabadságát.

Tévedés miatt az 54.§. szerint a házasság megtámadható;

a./ ha az egyik házaspár egyáltalán nem akart házasságot kötni és nem tudta, hogy kijelentésével házasságot köt;

b./ ha az egyik házaspár mással kötött házasságot, mint akivel akart és nem tudta, hogy a személy más;

c./ ha az egyik házaspár már a házasság megkötésekor állandóan képtelen volt a házassági tartozás teljesítésére és a másik házaspár ezt nem tudta, sem a körülményekből ezt a dolgot nem következtethette;

d./ ha az egyik házaspár megelőzően halálra, vagy legalább 5 évi fegyházra, vagy börtönre jogerősen elítélve volt és a másik házaspár ezt a körülményt nem tudta és utóbbi esetben egyszersmind alaposan fölte-

hető, hogy ezt tudva a házasságot meg nem kötötte volna;

e./ ha a nő a házasság megkötésekor mástól házasságon kívül teherbe volt ejtve és ezt a férj a házasság megkötésekor nem tudta;

f./ ha a holttanýilványított házastárs az új házasság megkötése után jelentkezik és az új házastársak a házasság megkötésekor nem tudták, hogy a holttanýilványított életben van; *Menekkedtek:*

g./ A megtévesztés is a házasságkötési akarat szabadságát befolyásolja, mint a kényszer és a tévedés. A megtévesztés esetén csak a házastárs lényeges személyi tulajdonságaitól kell beszélni.

lajdonságaira vonatkozó megtévesztés jön figyelembe, feltéve, hogy a szándékos tévedés-beejtést vagy a másik házasuló követi el, vagy harmadik személy, de ennek tudomása mellett.-

Megtámadhatóságot eredményező esetek még - amelyeket legelőször kellett volna említeni -:

- d./ a fejletlen kor és
- e./ a kiskorúság.

d./ A fejletlen koru házasságot nem köthet. Férfiak 18. nők 16. életévükben érik el a törvény által megállapított fejlett korukat. Tekintve azonban, hogy ezen akadály alól felmentésnek lehet helye, tehát ez az akadály elhárítható, ezért csak cum salis grano tekinthető - szerintem-érvényességi

érvényességi kelléknek.

Erich Meschenberg

e./ A kiskorúságnál ugyanez a helyzet. A kiskorúság csak akkor tekinthető érvénytelenséget eredményező házassági akadálynak, ha a kiskoru házasuló törvényes képviselőjének, a husz éven aluli kiskorúaknál a törvényes képviselő beleegyezése mellett a szülők beleegyezésének, illetve az azt pótló gyámhatósági jóváhagyásnak a tervezett házasságba való beleegyezése hiányzik.

f./ A cselekvőképtelenséget, mint semmiséget, tehát érvénytelenséget szülő akadályt reperálni lehet azzal, hogy a cselekvőképes kor elérése, illetve cselekvő képes állapotba jutása után saját házasságát helybenhagyja. Ebben az esetben ugyanis a semmiségi ok megszűnik és a házasság érvényessé válik.

g./ Rokonság és sógorság szintén semmisségi ok. Az egyenes ági rokonság - 1894/31 szerint - a végtelenségig. Oldalágon, testvérek között, továbbá egyik testvér meg a másik testvér gyermeke vagyis az unokatestvérek között semmis a házasság. Ez utóbbi elől azonban felmentésnek lehet helye. Az egyenesági sógorok, vagyis egyik házastárs le- és felmenői és a másik házastárs, vagy a másik házastárs le- és felmenői és az egyik házastárs között kötött házasság semmis.-

h./ Semmisségi okként meg kell még említeni, a fennálló nem semmis házasságot, valamint a házastárs élete ellen törést. A semmis házasságot ugyanis nem szabad semmisnek tekinteni addig, míg a semmisségk bírói úton megállapítva nincs. Tehát míg az előző

házasság meg nem szűnik, addig új házasságot kötni nem szabad.

A házastárs ~~akkantörén~~ élete ellentörés, mint impedimenta dirimentia azt jelenti, hogy nem köthetnek egymással házasságot azok, kik közül az egyik a másikkal egyetértve saját házastársának élete ellen tört.

Azon anyagi érvényességi kellék, hogy tudniillik a felek érvényes házasságot köthessenek, vagyis hogy elháríthatatlan bontó, azaz érvénytelenséget szülő házassági akadály ne állja útját a házasságkötésnek, később teszem vizsgálat tárgyává.

+

B./ A házasságkötés alaki ér-

vényességi kellékei:

„Az alaki kellékek tekintetében legfontosabb kellék az, hogy a házasságot polgári tisztviselő előtt kell megkötöni, mert az olyan kötés, amely nem polgári tisztviselő előtt történt, a Házassági Törvény erejénél fogva semmi vonatkozásban sem tekinthető érvényes házasságnak. A polgári házasságkötés tehát létezési kellék.” /:Raffay: A magyar magánjog. I.k. 324. oldal :/.

A házasságkötés alaki kellékei nagyrészt érvényességi kellékek, vagyis, ha nem forognak fenn, a házasság érvénytelen.

Az alaki érvényességi kellékek a következők:

./.

1./ A tisztviselő illetékessége, aki e mellett mint /:2:/ polgári tisztviselő működik közre "tisztében járjon el" a házasságkötésnél; /:3:/ a feleknek és /:4:/ két tanúnak /:5:/ személyes és /:6:/ együttes jelenléte az egész aktus alatt.

Ezek alapján tehát a Házassági Törvény 39.§-a szerint alaki szempontból érvényes házasság akkor jön létre, ha: a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt, együttesen jelen lévő házasulók külön-külön két alkalmas tanu jelenlétében kijelentik azt a feltételhez és időhöz nem kötött akaratukat, hogy egymással házasságot kötnek.

A kevésbé lényeges kellékek hiánya is eredményezhet érvénytelenséget.

Ezekből következtetve látjuk tehát, hogy a házasságkötés kellégeit anyagi és ~~helyi~~ ^{helyi felosztásnak, anyagi felosztásnak} alaki ~~eseteket~~ ^{keretén} belül egyaránt vannak létezési kellékek.

A létezési, illetve érvényességi kellékeket tekintve, azt mondhatjuk, hogy a létezési kellék hiánya /:1:/ nem létező házasságot, az érvényességi kellékek hiánya pedig az érvénytelenség fokához képest /:2:/ semmis vagy /:3:/ megtámadható házasságot eredményez.

Ezek szerint tehát van:

A. Nem létező házasság és mint az

B. érvénytelenség esetei:

a./ semmis és

b./ megtámadható házasság.

A semmisség két esetét az /:1:/ anyagi és az /:2:/ alaki értelemben vett semmisséget már láttuk.

Ha polgári tisztviselő, de nem tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt kötöttetik a házasság, házasság lesz az, de semmis, kivéve, ha a közhit illetékes polgári tisztviselőnek tartja és a feleknek sincs tudomásuk arról, hogy ő nem illetékes. Ugyan- így, ha a felek személyesen jelennek ugyan meg a polgári tisztviselő előtt és jelentik ki akarataikat, de tanuk nélkül vagy megjelennek tanukkal, de feltételhez, vagy időhöz kötötten kötnek házasságot, a házasságok ily esetben semmisek. Ha azonban - ilyen - hibásan kötött házasságot kötők egy éven keresztül együtt él- nek, a házasság érvényessé válik. Az ilyen hi- básan kötött házasságnak tehát ez az orvoslási

módja.

Nem létező házasság az, amely nem polgári tisztviselő előtt, vagy nem személyesen, vagy nem férfi és nő között, vagy nem azzal az akaratkijelentéssel jött létre, hogy házasságot hozzanak létre. Itt tehát nincs házasság, ezt fejtegetni szintén teljesen felesleges.

A házasság érvényességének előfeltétele az érvénytelenséget szülő házassági akadályok fennforgásának kizártsága.

Ezen akadályoknak a Házassági Törvényt megelőzően érvényes jogszabályok alapján Zlinszky három csoportját különbözteti meg. ⁰Ugyanis:

- 1./ a házasuló személyére,
- 2./ a házasuló felek megegyezésére

3./ a házasság módjára vonatkozó akadályok között különböztet, míg a Házassági Törvény szerint a házasság érvénytelenségének két esetét lehet megkülönböztetni:

- 1./ semmisséget és
- 2./ a megtámadhatóságot.

A Zlinszky-féle előbb említett hármas felosztás alapján érvénytelenséget szülő házassági akadályok:

1./ A házasuló személyére vonatkozó akadályok:

- a. nősztehetetlenség /:impotentia/
- b. a papi rend /:ordo:/ és szerzetfogadás /:professio religiosa votum solenne :/
- c. ligamen /:kötélék:/ férfi csak egy nővel és a nő csak

egy férfivel lehet egy időben házasságban ~~ban~~ szonyban.

- d. a feltétele /:conditio:/
- e. a vérrokonság /:cognatio:/
- f. lelki és törvényes rokonság
- g. sógorság /:affinitás:/
- h. büntett /:crimen:/
- i. nőrablás és végül a
- j. vallás különbség.

2./ A házasuló felek megegyezésére vonatkozó akadályok:

- a. a korhiány
- b. a lelki épség hiánya
- c. a tévedés és
- d. az erőszak.

3./ A házasság módjára vonatkozó

érvénytelenséget szülő akadályok:

- a./ alattomos és
- b./ a mulhatatlanul szükséges szertartások és ünnepélyeségek mellőzésével kötött házasság.

A házassági törvény az akadályoknak a /:1:/ semmiség és /:2:/ megtámadhatóság szerinti két kategóriáját azzal különbözteti meg, hogy az egyikre azt mondja: "nem köthet házasságot" és itt érvénytelenségi ok van jelen, tehát ~~vagy~~ semmiség (vagy megtámadhatóság), ahol pedig így hangzik: "tilos házasságot kötni" ez házassági tilalom, amelynek nyomában azonban - mint már említetttem - a házasság érvényes. Tilalmak esetén a házasságkötés tilos ugyan, büntetés is jár érte, de ha megkötik, érvényben marad.

I.

A házasul^ó felek^{személyére} vonatkozó
bontó. azaz érvénytelenséget szülő házassági
akadályok:

a./ A n^őszt^ehetetlenség /:impo-
tentia:/ olyan érvénytelenséget szülő házas-
sági akadály, amelyet minden vallásfelekezet
házassági jogrendszere és a Házassági Törvény
is ilyennek ismer.

Minis leveles

b./ A papi rend /: ordo :/ és
szerzetfogadás /: professio religiosa votum:/
a katolikusoknál felsőbb egyházi rend, vala-
mint a szerzetes fogadalom olyan házassági a-
kadályt képez, mely a házasságot érvénytelenné
teszi.

A papi rend nem is csak a k...

c./ A kötelék vagy a ligamen.
amely szerint férfi csak egy nővel és a nő
csak egy férfivel lehet ugyanabban az időben
házasságban, a monogámházasság elvé-
nek olyan követelménye, mely ennek az egész
házassági rendszernek alapja s így ezen elven
felépülő házassági jogrendszereknek is.

d./ A feltétel /:conditio :/ és a
a vérrokonság /: cognatio :/ szintén olyan o-
kok, amelyek fennforgásának hiánya az érvényes
házasság előfeltétele, mind a katolikus, mind
a protestáns egyházak, mind pedig a Házassági
Törvény jogelvei szerint.- E tekintetben csu-
pán a fok tekintetében van különbség az egyes
egyházak, illetve a Házassági Törvény rend-
kezései között.

e./ A lelki és törvényes rokonság

„Az előbbi a kánonjogban leli alapját és a kereszteleés és bérnálás szentségéből származik s a kereszteleő, keresztele és a keresztele szülei között, továbbá bérnáló, bérnált s az utóbbinak szülei között képez házassági akadályt. /:Zlinszky: A magyar magánjog 522. oldal:/

A lelki rokonságot, mint házassági akadályt a Codex Iuris Canonici is fenntartja, midőn úgy rendelkezik, hogy a Cognatio spiritualis/Can.1042, 4./impedimenta gradus minoris /: 2.§:/

A törvényes rokonság az egyházi jog szerint házassági akadályt képez azok között, akik úgy állanak egymáshoz, mint a nemző és a nemzett, tehát az örökbefogadó és fogadott leány, vagy unokaleány, így az örökbe-

fogadó neje és fogadott fiu között még akkor is, ha az örökbefogadási viszony megszűnt volna, az örökbefogadási viszony tartama alatt pedig azon sz^{emélyek} között, akik egymáshoz testvéri vagy rokoni viszonyban állanak, nevezetesen az örökbefogadott és az örökbefogadó gyermekei és unokái, valamint az örökbefogadott és az örökbefogadó nővére, anyja, valamint anyja vagy apja, nővére között."

/: Zlinszky: 522-523. oldal :/ Ez persze jóval szűkebb körre szorítva, mint házassági tilalom van meg a Házassági Törvényben.-

A protestánsoknál a lelki rokonság nem képez házassági akadályt.

A keleti hitűeknél viszont a keresztapa vagy anyja gyermekei s a keresztelt vagy annak testvérei között kötendő házasságra

nézve is akadályul szolgál a lelki rokonság.

A sógorság /: affinitas :/ szintén érvénytelenséget eredményező házassági akadály. Éspedig: a katolikusoknál a törvényes sógorság negyed izig, a törvénytelen pedig másodiziglen. A Codex Iuris Canonici úgy rendelkezik hogy: affinitas in secundo gradu lineae collateralis képez impedimenta gradus minorist. A publica honestas-t pedig ugyancsak in secundo gradu tartja fenn. A protestánsoknál csupán a törvényes sógorságnak /: éspedig mind két hitvallási evangélikusoknál :/ s csupán másodizig van ilyen hatása.

A keleti egyház szintén csak a törvényes sógorságot tekinti házassági akadálynak, mégpedigma római jog módja szerint mindkét házafél rokonait számítva - hetedizig.

A zsidóknál a sógorságból eredő akadály a következő személyekre szorítkozik. A házasság felbontása után ugyanis nincs joga a férjnek neje fel- vagy lemenő ágbeli rokonaival, sem neje nővérével és a nő sincs jogosítva férjének fel- vagy lemenő ágbeli rokonai-
val, sem férjének fivéreivel, sem férje fi-
vagy nővérének fiával, vagy unokájával házasságra lépni.

„Az utánczott sógorság csak a kat-
holikusoknál és a görög keletiekénél képez
házassági akadályt. A katholikusoknál ugyanis
az eljegyzésből és az el nem hált házasságból
az ugynevezett köztisztességi akadály kelet-
kezik s ennél fogva el nem hált házasság ese-
tén negyedizig, az eljegyzés folytán elsőizig
áll fenn a házassági akadály.”/:Zlinszky:

Magánjog. 523. oldal :/

A keleti hitűeknél a házasságon kívüli elhálásból származott viszonyt utánczott sógorságnak és ezen értelemben érvénytelenséget eredményező házassági akadállynak tekinti.

Az eljegyzés pedig e vallás tanai szerint hedigig képez érvénytelenséget szülő házassági akadályt.

h./ A büntettnak /: crimen :/ két esete vonatkozik a házasuló személyekre, mint házassági akadály:

a./ a házasságtörés és

b./ a hitestárs megölése.

A Codex a Criment mint impedimenta gradus minorist a Can.1042. §.2.-5-ben a következő rendelkezéssel tartja fenn:

"Crimen ex adulterio cum possessio-
ne vel attentatione matrimonii etiam per civi-

lem tantum actum."

Akatholikus egyház mindkettőt
oly bűnös cselekménynek tekinti, amelyek érvénytelenséget eredményező házassági akadályt képeznek oly esetben, midőn a bűnösök mindketten ebbeli viszonyuk hibás természetét ismervén, az ártatlan hitestárs halála esetére egymásnak házasságot ígértek, vagy midőn azok egyike, ha mindjárt a másik tudta nélkül is, annak életére tört. Hitestárs megölésnél fogva pedig, amennyiben ez házasságtöréssel nem párosul, a házasság azok között érvénytelen, kik az ártatlan hitestárs meggyilkolására összebeszéltek s e szándékukat végre is hajtották.

A protestánsoknál a nős paráznaság a parázha férfi és nő között bontó, azaz érvénytelen.

vénytelenséget szülő akadályt képez. A hitegyilkosság azonban csak akkor képez ilyen akadályt, ha a vétkes házastfél azon ~~xxxxákkxk~~ személlyel, akivel egybekelni kívánt, a hitestárs meggyilkolására szövetkezett és a büntett végrehajtásánál mindketten közreműködtek. Azok, akik egyik félnek a célba vett házasság útjában álló hitvesét megölték, vagy mással megölették, akár mindkettő beleegyezésével, akár csak az egyik fél a másik tudta és akaratánál nélkül követte el a gyilkolást, házasságkötésre nem képesek. /: Zlinszky:/.
A házasságkötés akadályait az alábbiakban tárgyaljuk.

A házasuló személyére vonatkozó és érvénytelenséget eredményező házassági akadályt képez végül:

i./ a nőrablás és

j./ a valláskülönbség. ~~iii.~~

II. A házasuló felek megegyezésére vonatkozó és érvénytelenséget szülő házassági akadályok:

a./ A korhiány. A katolikusoknál és a görögkeletiekénél a vőlegénynél tizen-négy, a menyasszonynál legalább tizenkettő év kívántatik meg a házasság érvényességéhez.

A katolikus egyháznál azonban oly kiskorunál, akinél a testi fejlődés pótolta e korhiányt, kivétel engedtetik.

A magyarországi protestánsoknál az egyházjog szerint a vőlegény tizennyolcadik a menyasszony ~~pedig~~ tizennegyedik életévének hiánya érvénytelenséget eredményező házassági akadály. Ugyanez a szabály az erdélyi reformátusoknál és unitáriusoknál is. Az ágostai evangélikusoknál a vőlegény huszónkettő, a

menyasszonynál pedig tizennyolc év kívántatik
meg az érvényes házasság~~hoz~~^{hoz}.

A zsidóknál a serdült kor kíván-
tatik az érvényes házasságkötéshez. A menyasszony-
nál azonban a serdült kor hiányát az apa, ha
az nem^é, az anya vagy a testvérek beleegyezése
pótolja /: Zlinszky: Magánjog. 525. oldal :/.

b./ A lelkiépség hiánya szintén
mindegyik vallásfelekezet házassági jogrend-
szerében érvénytelenséget eredményező házas-
sági akadály.

Ugyanez a szabály érvényesül a c./
tévedésre és ~~az~~^{az} erőszakra nézve is.

„Protestánsoknál, ha a személyre
nézve, vagy olyan tulajdonság iránt, mely a
személyben lényeges változást okoz, tévedés jó

közbe, valamint akkor is, ha a nő a házasság-
megkötésekor egy harmadiktól terhes és a vő-
legény előtt e körülményt eltitkolta, skinek
ez később tudomására jutva, a terhességről
a hatóságnak jelentést tesz, a házasság ily
esetben semmis és hatály nélküli."/Zlinszky:
526. oldal:/.
+
///. A házasság módjára vonatkozó

érvénytelenséget eredményező akadályok:

a./ Az alattomos, vagyis az o-
lyan házasság, mely a mulhatatlanul szükséges
szertartások és ünnepélyességek mellőzésével
jön létre.

A katolikusoknál a házasság
érvényességéhez mulhatatlanul megkivántatik,
hogy a házasulók megegyezésüket az illetékes,

vagyis a felek egyikének saját plébánosa és
azzal együtt levő legalább két tanu előtt
kijelentésék. /: Zlinszky: 526. oldal:/.
Ennek eredete egyébként a triden-

ti zsinat: "Tametsi dubitandum non est
clandestina matrimonia libera....decrétum ^ála
visszavezethető. Ez többek között ugyanis a
következésképpen rendelkezik: Qui aliter, quam
praesente parcho, vel alio sacerdote de
ipsius parochi seu ordinarii licentia, et
duobus vel tribus testibus matrimonium contra-
~~here~~ ~~atque~~ ~~labuntur~~, eos sancta synodus ad
sic contrahendum omnino inhabiles reddit...."

"A protestánsoknál szintén meg-
kivántatik, hogy a házasulandó felek az ille-
tő lelkész által két tanu jelenlétében adas-
sanak össze." Az előírt ünnepélyesség megtar-

tása a házasságnak a protestánsoknál is érvény-
nyességi kelléke, amit bizonyít az, hogy az
előírt ünnepélyesség elmulasztása a házasságot
mint alattomoszt érvényteleníti, a papi áldás
tehát annyira szükséges, hogy a házasság e-
nélkül érvénytelen s az abból született gyer-
mek törvénytelen.

b./ A titkos vagy lelkiismereti
házasság a tridentinai szinod előleges kiküldetés
nélkül a plébános vagy erre különösen kiren-
delt pap előtt két jelen volt vagy meghitt és
titoktartást ígérő tanu jelenlétében történik.

A titkos házasság csak a püspök előleges en-
gedélyével köthető meg s így engedély csak i-
gen fontos oknál fogva adható meg-

c./ A balkézre kötött házasság
/: *matrimonium morganaticum*:/ az, amelynél a

a nő, illetve a gyermekek nem viselik atyjuk nevét, nem osztják rangját és polgári állását de azért ilyen házasság egyházjogilag mégis érvényes.

A vélt, vagy jóhiszeműleg kötött házasság, akkor jön létre, midőn az a fennforgó, érvénytelenséget szülő házassági akadályok miatt semmis lenne ugyan, de mert a fennforgó akadály sem nem köztudomásu, sem a házasuló felek, vagy legalább azok egyike előtt ismeretes nem volt, s így a házasság jóhiszeműleg kötöttetett.

Ezek voltak tehát a házassági törvényt megelőző időben érvényben lévő jogrendszer által ismert és fennforgás esetén érvénytelenséget eredményező házassági akadályok.

VII.

De vizsgáljuk meg ^{1. rész} a vegyes házasságok érvényességi előfeltételeit is:

A valláskülömbőség a Házassági Törvényt megelőző időben érvényes jogszabályok szerint a házasuló személyére vonatkozó érvénytelenséget szülő házassági akadály.

A katolikusok, a keleti hitűek és a protestánsok egyházjoga szerint a keresztyének és nem keresztyének között kötött házasság semmis.

A zsidók tana szerint a zsidók és pogányok érvényes házasságot nem köthetnek, azonban a zsidók és a keresztyének között a zsidó törvény szerint érvényes házasság köthető.-

A kánonjog szerint a vegyesházas-

ság megkötésénél ceteris paribus érvényességi előfeltétel: a katolikus pap előtt kötés.

A tridenti zsinatnak már említett végzése a vegyes házasságok érvényessége tekintetében különleges helyzetet teremtett.

A "Qui aliter quam presente párocho vel alio sacerdote de ipsius parochi..... forma feltétlen és megalkuvást nem tűrő előszabása a visszatéréseket igen megnehezítette volna, mert a visszatérők házasságát minden esetben érvénytelennek kellett volna tartani. Arra támaszkodva, hogy a huiusmodi decretum in una quaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos, mondható az, hogy ha a protestáns egyházközség törvényileg elismert módon már a tridenti dec-

retum hatálya előtt kivált az egyház kebeléből, s így a kivált egyházközséghez tartozó protestánsokra is kihatólag a tridenti határozat egyházközségileg nem lett kihirdetve, ilyenkor a protestánsok házasságára nem a tridenti forma, hanem a régi jog az irányadó /:Kovács Gyula: Házasságkötés Magyarországon 46-47 o.:/

Ha azonban a kihirdetés meg is történt s csak azután állott be az, hogy a protestáns hitközség kiválott: a kihirdetés s az ily módon kötelezővé lett tridenti forma az erejét azáltal veszíthette, hogy az soha gyakorlatba nem vétetett, vagy a szokásból kiment, elavult, ami vélelmezhető olyan helyen hol a katolikus templom elpusztult, melyben a tridenti határozat ki lett hirdetve. Ezek a szempontok azután, egyes házasság esetére is

érvényesülhetnek, mert a tridenti forma alól kivett fél ezen jogállás részesesé~~vé~~ teszi a katolikus felet is, ami a nem katolikus lelkész előtti vegyes házasság érvényének a nyitja. /: Kováts Gyula: A házasságkötés Magyarországon. 47. oldal :/.

A katolikus fél részéről vegyes házasság, a katolikus egyház, illetőleg a katolikus pap jelenléte nélkül ezek szerint azáltal válik lehetségessé, hogy tudniillik, az egyház régi joga a tridenti zsinat előtti házasság kötési mód érvényesül. A vegyesházasság egyrészt akár magánosan létesült házassági megegyezésből is eredhet, melynél egyik vallásfalekezet papja sem volt jelen, másrészt az aktív közreműködést még a tridenti zsinat sem tette szükségképpenivé, mert a házasság

érvényessége függött attól, hogy pap előtt kötötték-e azt/ellenben a pap pozitív részvételéből nem. Ezért aztán sokszor akként kötöttek különösen vegysházasságot, hogy a felek elmentek a paphoz és két tanu jelenlétében kijelentették házasságkötési szándékukat, amivel a házasság érvényessé vált akkor is, ha a pap azt nem akarta.-

A XVI. Gergely által a magyarországi vegyes házasságra vonatkozólag adott breve „Quas vestro” s ehhez csatolt Lambruschini-féle instructio „fictione quadam iuris az illetékes protestáns lelkészt, proprius parochusnak tekinti, Ezzel Róma érvényesnek ismerte el a nem római katolikus fél lelkésze előtt kötött házasságot is, hiszen az említett utasítás világosan kimondja, hogy a vegyes házasság nálunk

"non servata forma tridentina" érvényesnek tekintendő.

Amikor pedig a pápa 1907-ben egy "Ne temere" constitutiójában a "Tametsi" decretumnak akart érvényt szerezni, a magyar katolikus főpapi kar 1908-ban kibocsátott esztergomi instructióban azon az állásponton volt, hogy a "Ne temere" constitutio Magyarországon nem érvényes. Az ellenkező értelmű magyarázat után pedig a "Lambruschini" instructio visszaállítását kérték.

Az 1918-ban életbelépett Codex Iuris Canonici szintén a Ne temere álláspontján van és azt teszi kötelezővé, ^{ami} a Codex keletkezésének körülményeit ismerve, egyáltalán nem meglepő.

Ma már a Házassági Törvény értelmében csak a törvényben megállapított feltételek mellett köthető érvényes házasság, mégis a római katolikus egyház, és az evangélikus hitfelekezetek is, csak olyan házasság megkötésénél hajlandók közreműködni, amelyek a saját szabályaik szerint érvényesen jöhetnek létre.

Állami törvényeink szerint régen vegyes házasságot csak katolikus pap előtt lehetett kötni. Ezt a különbséget bár az 1844/3 tc. megszünteti, mégis azután is egészen 1894/31.tc.-ig kizárólag egyházi házasság állott fenn.-

A tilalmakat, mivel mint láttuk - azok fennforgása esetén, helyesebben a törvényben megállapított "tilos házasságot kötni"

esetek ellenére megkötött házasság tilos ugyan, büntetés is jár érte, de ha megkötik érvényben marad. - a házasság érvényességi előfeltételeinek vizsgálatánál figyelmen kívül hagytam. - A tilalom ellenére kötött házasság ugyanis - mint mondani szokták - megáll. A tilalomak fenn- vagy fenn nem for-
gásának hiánya tehát nem előfeltétele az ér-
vényes házasságnak.